

надзвичайно багата, наповнена різноманітними кольорами та відтінками.

Література

1. Єфремов С. Історія українського письменства. Київ, 1993. 686 с.
2. Коцюбинський М. Вибрані твори. Київ : «Молодь», 1975. 429 с.
3. Кузнецов Ю. Напоєний соками багатющої землі своєї...». Творчість Михайла Коцюбинського в контексті європейського імпресіонізму // Українська мова та література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2001. № 5. С. 26–40.

Волинець Вікторія – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська проза кінця XIX – початку XX століття.

Вікторія Кондрашова

Наук. керівник – к. філол. н., доц. Ткаченко В. І.

«ГРА» ТЕКСТІВ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА ТА МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

У вирі неореалістичної творчості, Володимир Винниченко вдається до низки експериментів: впровадження сучасних європейських тенденцій в традиційні для української літератури і народу мотиви, створює нову систему характерів, оновлює опис класичного простору і часу на сучасний манір, і, звісно, експериментує над тематичним наповненням і жанровою специфікою. Все це провокує до порівняння автора з його попередниками,

що доводить одночасно і беззаперечне новаторство, і слідування проблематиці творів української літературі на зламі століть. Особливим пластом літературних контактів є пародія, шарж, травестія, до яких звернувся також і В. Винниченко.

Актуальність. Критики не виявили належної уваги до яскравої тотожності між неореалістичним сатиричним оповіданням «На лоні природи» В. Винниченка та імпресіоністичною новелою «Intermezzo» М. Коцюбинського. Саркастичне порівняння зазначених творів описав у своїй праці С. Михида, але тема й досі потребує різноаспектного аналізу. Зіставлення оповідання В. Винниченка з твором імпресіоніста М. Коцюбинського покаже контрастне вираження неореалістичних рис творчості автора.

Для цього варто згадати характеристику неореалізму, яку запропонувала Л. Рева. Вона виокремила такі автентичні риси цієї течії: еклектичність, соціальність, експериментаторські надбання слова, відвертість сюжетних колізій, інтимність та брутальність у зображенні людини і життя на загальному реалістичному підґрунті викладу [5, с. 60].

Уперше оповідання «На лоні природи» вийшло окремим виданням у Київському видавництві «Час» 1925 року. Новела «Intermezzo» – 1909-го в «Літературно-науковому віснику». Сумніву в тому, що В. Винниченко читав М. Коцюбинського в цілому й означений твір зокрема немає жодного: був обізнаний із новинками літературного життя на батьківщині й за кордоном. Тож перевага у ймовірній полеміці на боці В. Винниченка.

В. Винниченку досить одного штриха, деталі, приводу, імпульсу, аби створити безпрецедентну сатиру на ціле явище. Цього разу не на автора, а на псевдопатріотизм, псевдослужіння, псевдонародництво як на явища, притаманні українському рухові [4, с. 147]. В. Винниченко не хотів висміяти М. Коцюбинського, це, скоріше, було

спробою показати різне сприйняття середовища і мети перебування персонажів, через індивідуальну перцепцію.

Порівняльний аналіз творів дає усі підстави говорити про типологічні збіги, щоправда, з різною емоційною тональністю: від драматичної до пафосно-піднесеної у М. Коцюбинського й відверто іронічно-саркастичної впродовж усього твору – у В. Винниченка [4, с. 47].

С. Михида при порівнянні акцентує увагу на таких складових: мотив подорожі, головні герої, другорядні образи, приготування до від'їзду, і сама подорож. Якщо у героя В. Винниченка головним мотивом подорожі є страх *«зовсім одбитися од природи»* [3, с. 726], то в ліричного героя М. Коцюбинського це екзистенційна втома від *«незліченних «треба», у безконечних «мусиш»* [3, с. 289]

Відмінні, хоч типологічно й близькі, і носії цього стану: ліричний герой – митець-інтелігент, без сумніву представник еліти, який заздрить планетам, бо *«...вони мають свої орбіти, і ніщо не стає їм на їхній дорозі»* [3, с. 288], у якусь мить набуває свого апогею, щоб викликати огиду до людини й світу; і *«Андрій Григорович Моркотун – старий, зарослий газетярським мохом співробітник усіх українських газет, які коли-небудь існували в світі, потайний кандидат на професуру, безупинний перекладач з усіх мов (через російську) на українську»* [2, с. 726], який «прагне» «примирення» з природою, скоріше через нав'язані установи суспільства, ідеалістичної картини гармонії і відпочинку. У цьому плані їх об'єднує невротичність і тотальна втома – одна із визначальних ознак модерного дискурсу, нав'язана ще символістами, тож обох митців – знакових його представників – цікавила і концептуально, і особисто. Втома потребує відпочинку. Для мешканця міста та ще й митця і громадського діяча на додачу – тут і Коцюбинський, і Винниченко неоригінальні – одним із способів реабілітації є перебування за його (міста) межами [4, с. 147].

Емоційно й естетично різнопланова й палітра образів творів. Доведені до рівня символу алегоризовані «дійові особи» М. Коцюбинського у В. Винниченка набувають метафорично-саркастичного звучання. Світ природи в «Intermezzo» з його багатобарв'ям і емпатійно-медитативним потенціалом у «На лоні природи» стає обтяжливо-громіздким. За аудіовпливом один лише Бутлівський соловейко легко заміщає Кононівську зозулю, котра *«б'є молоточком у кришталевий дзвін»* [3, с. 300]. Благородні білі вівчарки опускаються у В. Винниченка до рябої суки Жульки, яка разом із соловейком заважає Моркотуну спати [4, с. 147]. Тут ми простежуємо своєрідну брутальність, характерну для неореалістичних творів.

Натуралістичні описи при цьому створюють і антураж, що підкреслює авторський задум, і сатиричний ефект. Відсутність серед персонажів оповідання В. Винниченка людського горя психологічно цілком вмотивована – Моркотун і не намагається бачити злиденне життя Бутлів. Відверта іронія вихлюпується зі сторінок «На лоні природи» і на сюжетно-композиційному рівні. Винниченко майже точно відтворює схему зміни подій, розроблену Коцюбинським при написанні «Intermezzo» [4, с. 147].

Автор демонструє домінанту приземленості, побутового комфорту над позиціонованою високою духовністю [4, с. 148] на прикладі приготування до від'їзду, яке в М. Коцюбинського супроводжується болісними філософськими роздумами, у В. Винниченка набуває ознак фарсу: на 17-ти рядках автор перелічує матеріальний багаж *«все це дуже легко помістилося на двох звощиках; на третьому їхав сам...»* [2, с. 726]. Або переїзд, для зображення якого М. Коцюбинський використовує поетику потоку свідомості, коли сприймання світу загострене до максимуму, а психологічна напруга фрагментує дійсність, у В. Винниченка набуває елегійної розслабленості, коли душа

здатна лише на примітивне *«Що то за широчінь, що то за божжа краса!»* [2, с. 727].

Цікавими також є описи, які використовує В. Винниченко в оповіданні: вони є екзотичними у порівнянні з класичними змалюваннями М. Коцюбинського, звичного для українського середовища. Наприклад те, як Андрій Маркотун характеризує родину Бутелів: *«Голова його була кругла, вся навкруг поросла рудим волоссям і була схожа на кокосовий горіх з пачосами... На порозі стояла мати...вагітна ще на одне кокосеня»* [2, с. 728], або ж описує човен: *«...як індійська пірага; щоб не перекинути його, треба було сидіти на дні його в позі індійського Будди»* [2, с. 728], все це вказує одночасно на дві характерні неореалістичні риси: експериментаторські надбання слова та своєрідну еkleктичність.

Варто звернути увагу на прощання героїв з українським селом і повернення до міста. М. Коцюбинський описує це як готовність до зустрічі з містом, але одночасно з тим останнім моментом насолоди природою, з долею смутку: *«Город знову простяг по мене свою залізну руку на зелені ниви. Покірливо дав я себе забрати, і поки залізо тряслось та лящало, я ще раз, востаннє, вбирив у себе спокій рівнини, синю дрімоту далеких просторів. Прощайте, ниви...Прощайте. Йду поміж люди. Душа готова, струни тугі, налажені, вона вже грає...»* [3, с. 300].

В. Винниченко у свою чергу описує стан, в якому знаходиться Андрій Григорович в останні 4 дні перебування: *«Він застудився і, весь покусаний комарами та гусінню, весь в прищах, у гулях, кашляючи, чхаючи, чухаючись, мусив пролежати три дні в ліжку з забитими ватою вухами й накритою подушкою головою. Щоночі йому снилися соловейки, що сідали йому на лице м'якими, величезними, як подушка, задми і душили його, тьохкаючи та скрегогучи зубами. А на четвертий день ошелешений кокосовий горіх разом з кокосенятами одвозив його на*

індійській пірозі до парохода» [2, с. 745]. І одразу ж контрастно автор подає завершення: «І тільки дома після ванни, лежачи в чистому, м'якому, рівному ліжкові, з насолодою слухаючи дзвінки трамвайів і глухий, рівний, могутній гомін любого міста, Андрій Григорович з полегшенням зітхнув, погасив електричну лампу і тихо заснув без вати в вухах, без подушки на голові» [2, с. 745]. Все це спонукало до думки, що на рівні імпресіоністичного героя М. Коцюбинського, який сприймає все через власне глибинне «Я», В. Винниченко зображує неореалістичного героя в експресіоністичному змалюванні: він заперечує наганий на початку оптимізм ситуації, ми бачимо всю градацію його нервового збудження через сприймання і осмислення зовнішнього середовища його перебування. Тобто, якщо у першого героя спостерігається пошук власної гармонії відповідно до внутрішніх поривань душі, то у другого – дисгармонія, адже прагнення до установ базового відпочинку справжнього українця, не відповідає його внутрішнім мотивам, і не дасть відповідного ефекту внутрішнього балансу. Можна провести паралель з напрямками, якими керувався В. Винниченко у своїй творчості, а саме «конкордизм» і «дисконкордизм» [1, с. 33] відповідно, що ще раз підкреслює неореалістичність оповідання «На лоні природи» у порівнянні з «Intermezzo».

Не дивлячись на яскраві збіги у сюжетному плануванні, зіставленні образів, характерів і простору, а також виразного сарказму і гротеску, який може виокремлюватися при першому прочитанні і порівнянні творів письменників, метою В. Винниченка було не засудження та висміювання творчості М. Коцюбинського, а зображення дзеркального сприйняття дійсності, яке також має право на існування, варто лише приймати свої внутрішні установи, і керуватися внутрішньою гармонією власного «Я», а не підпорядковуватися прийнятим у суспільстві шаблонам.

Література

1. Варенко В. Духовно-моральні цінності українського народу в творчості В. Винниченка // *Зб. наук. праць. Літературознавчі студії Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка*. 2012. Вип. 32. С. 29–36.
2. Винниченко В. «Краса і сила». Київ, 1989. 752 с.
3. Коцюбинський М. *Твори в семи томах*. Київ, 1974. Т. 2. 380 с.
4. Михида С. Іронічно-саркастичне Intermezzo: В. Винниченко і М. Коцюбинський На лоні природи // *Наук. запис. Кіровоград. держ. пед ун-ту ім. В. Винниченка*. 2015. Вип. 142. С. 146–149.
5. Рева-Лєвшакова Л. Літературний неореалізм художньої творчості початку ХХ століття // *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. Одеса, 2018. Вип. 4 (48). С. 153–163.

Кондрашова Вікторія – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська проза ХІХ–ХХ століття, зарубіжна література.

Марина Курбатова
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Ткаченко В. І.

ОСОБЛИВОСТІ ДРАМАТУРГІЧНОГО МИСЛЕННЯ В. ВИННИЧЕНКА (НА МАТЕРІАЛІ ДРАМИ «БРЕХНЯ»)

Буття, час, трагізм людського життя, самотність, відчай, страх, абсурдність ці екзистенціали, стали першорядними у драматургії Володимира Винниченка – одного з найбільш суперечливих драматургів-філософів у світовій культурі. Він прагнув осмислити загальнолюдські цінності життя особистості, суспільства. Світоглядна